

Sukupuolittuneen työn muutos ja pysyvyys

Tässä Työelämän tutkimus -lehden teemanumerossa keskitytään sukupuolen ja työn välisten suhteiden tarkasteluun eri näkökulmista. Edellinen lehden sukupuolta ja työelämää tarkasteleva teemanumero ilmestyi tasan kymmenen vuotta sitten, vuonna 2004. Tuolloin lehden artikkelit käsitelivät sukupuolikiintiöitä, naisia miesenemmistöisessä metsänhoitajan ammatissa, maaseudun naisyrityksien työnteon ehtoja, naisten yrittäjyydelleen antamia merkityksiä sekä tasa-arvolakiin perustuvaa erityiskohtelua. Kun teemanumeroiden sisältöjä vertaa toisiinsa, huomaa, että työelämää ja sukupuolta koskevien keskustelujen aiheet ovat osin pysyneet samankaltaisina, osin muuttuneet. Aiheiden ohella näin voidaan sanoa myös tutkimusasetelmista, teoreettis-metodologisista lähestymistavoista sekä aineistojen käsittelytavoista. Tässä suhteessa teemanumeroiden artikkelit heijastelevat hyvin tutkimuskohdettaan: vaikka työelämässä on tapahtunut monenlaisia muutoksia, kuvaa sukupuolen ja työn suhteita tietynlainen pysyvyys.

Yksi sukupuolen ja työn suhteiden tutkimuksen kestoosuus on töiden ja työmarkkinoiden sukupuolen mukainen segregaatio. Suomalaisilla työmarkkinoilla segregaatio on osoittautunut sitkeäksi ilmiöksi, johon edes verrattain edistyksellisellä tasa-arvopolitiikalla ei ole vuosikymmenien työstä huolimatta pystytty laajasti vaikuttamaan. Segregaatiota on pidetty merkittävänä syytä naisten ja miesten epätasa-arvoiselle asemalle työelämässä. Siksi ei ole ihme, että aihe kiehtoo työelämän ja sukupuolen tutkijoita edelleen. Vaikka segregaatio ei suoranaisesti

olisikaan tutkimuksen keskiössä, on se implisiittisesti läsnä erilaisissa kysymyksenaseteluissa. Myös tässä teemanumerossa töiden sukupuolen mukainen eriytyminen on päätai sivuosassa lähes kaikissa artikkeleissa. Suvi Lyytinen ja Merja Kinnunen tarkastelevat artikkelissaan valtiollisia työllistämistä edistäviä tukitoimia ja niiden vaikutusta sukupuolisegregaatioon. He osoittavat tapaus-tutkimuksessaan, kuinka naisiin ja miehiin eri tavoin kohdistetuilla tukitoimilla uusinnetaan sukupuolen mukaista työnjakoa. Ville Kainulainen ja Milja Saari puolestaan analysoivat segregoitunutta työelämää ammattiliittojen sukupuolittuneen edunvalvonnan näkökulmasta. Molemmat artikkelit osoittavat, että segregaatian pysyvyyden ja sitä ylläpitävien mekanismien ymmärtämiseksi tarvitaan sukupuolistavien käytäntöjen ja niihin liittyvän dynamiikan monisyistä analyysiä.

Historiallinen näkökulma sukupuolen mukaiseen töiden eriytymiseen esitetään Heidi Kurvisen artikkelissa. Siinä kirjoittaja tarkastelee naisia varsin miesenemmistöisessä toimittajan työssä 1960- ja 1970-luvuilla. Miesenemmistöisyys tarjosi naisille niin haasteita kuin mahdollisuuksiakin. Segregaatiota tutkineet työelämän tutkijat ovat havainneet ilmiön pysyvyyden ohella, että yksittäisten ammattien sukupuolijaossa tapahtuvat muutokset johtuvat useimmiten siitä, että naiset siirtyvät miesenemmistöisiin ammatteihin, mutta ei toisin päin. Miesenemmistöisten ammattien naisistumista tapahtuu esimerkiksi palvelualalla, josta mielenkiintoisen analyysin tarjoaa Jarno Valkosen ja Sanna Valkosen artikkeli. Siinä tarkastellaan ruumiillisuutta

ja sukupuolta palvelutyössä tuotettuina asioina. Artikkeleli havainnollistaa, miten eri aloihin ja työtehtäviin liittyvät sukupuolittuneet mielikuvat ovat merkityksellisiä sukupuolen mukaisen työnjaon ylläpitämisessä.

Töiden sukupuolen mukaisen eriytymisen lisäksi keskustelua työn ja sukupuolen suhteista viritti kymmenen vuoden takaisessa teemanumerossa työelämän epätasa-arvoisuus ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Samaa teemaa sivutaan useissa tämänkin teemanumeron artikkeleissa. Minna Leinonen nostaa artikkelissaan esiin toistaiseksi melko vähän huomiota saaneen näkökulman. Hänen artikkelinsa keskiössä on tutkijan toiminta sukupuolten tasa-arvoon tähtäävässä työpaikkojen kehittämistyössä. Työelämän tutkijat voivatkin olla sekä konkreettisesti mukana edistämässä työelämän tasa-arvoa että tuottamassa tietoa kehittämistyön tueksi. Tämän ja edellisen teemanumeron tekstejä yhdistää näkemys, jonka mukaan tasa-arvo ei ole saavutettu asiointi, vaan politiikkaa, lakeja, tekoja ja toimintaa. Sukupuolten tasa-arvo työelämässä ei edisty itsestään, vaan se vaatii aktiivisia toimia. Työelämän ja sukupuolen tutkimuksen tuottama tieto on merkittävässä roolissa tässä työssä.

Sukupuolesta sekä muista yhteiskunnallisista eroista ja niihin liittyvästä epätasa-arvosta on tärkeää puhua kaikilla foorumeilla, ei vain sukupuolentutkimuksen kentillä. Työelämä on yksi keskeisistä areenoista, joilla sukupuolesta ja sukupuolten suhteista neuvotellaan yhteiskunnassa. Vaikka hallitus on sitoutunut ottamaan sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulman huomioon kaikessa päätöksenteossaan, näyttää näkökulma jatkuvasti unohtuvan työelämän tutkimus- ja kehittämishjelmista. Visioitaessa uutta ja parempaa työelämää ei pitäisi unohtaa, että työelämän ehdot ovat edelleen erilaiset naisille ja miehille. Siksi sukupuolta koskevaa tietoa tarvitaan niin työelämän tutkimukseen, poliitti-

seen päätöksentekoon kuin työelämän kehittämiseenkin.

Ilahduttavaa on, että kiinnostus sukupuolen ja työelämän tutkimuksen kysymyksiin on vilkasta. Saimme kirjoituskutsuun peräti 15 artikkeliehdotusta, mikä osaltaan kertoo aiheen kiinnostavuudesta ainakin tutkijoiden keskuudessa. Valitsimme jatkotyöstettäviksi kuusi keskenään erilaista tiivistelmää, joista lopulta viisi kirjoitettiin valmiiksi artikkeleiksi ja julkaistaan käsillä olevassa numerossa. Toimitusprosessi oli antoisa niin lehden toimituskunnan kuin kirjoittajien ja referenttien kanssa. Artikkeleiden lisäksi teemanumeroa rikastuttavat Helena Hirvosen lektio, Satu Soukan ja Jukka Lehtosen katsaukset sekä Mia Tammelinin, Marjukka Ollilaisen ja Teemu Tallbergin kirjoittamat kirja-arviot. Kiitos teille kaikille, jotka osallistuitte tämän teemanumeron tekemiseen. Koimme monia ilon hetkiä toimitustyön äärellä, kun saimme olla mukana korjaamassa kollegoidemme tutkimustyön hedelmiä. Lopputulos tuo hienosti esiin työelämän ja sukupuolen tutkimuksen moniulotteisuuden.

Kymmenen vuoden takaisen teemanumeron pääkirjoitus päättyy varmuuteen siitä, että sukupuolittaminen työelämässä tuottaa tutkimusaiheita ja -materiaalia sekä nykyisille että tuleville tutkijapolville. Näin on varmasti jatkossakin. Silti meidän optimistinen visiomme on, ettei vuonna 2024 enää tarvita erillistä Työelämän tutkimus -lehden sukupuoliteemanumeroa. Sen sijaan sukupuolen ja muiden yhteiskunnallisten erontekojen huomioon ottamisesta on tullut työelämän tutkimuksen valtavirtaa.

Vierailevat päätoimittajat

*Tuija Koivunen,
Katri Otonkorpi-Lehtoranta &
Hanna Ylöstalo*